

JUDECĂTORIA STRĂȘENI

SEDIUL CENTRAL

mun. Strășeni, str. Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 86
telefon (0237) 2-26-28 / e-mail: jst@justice.md.
www.instanțe.justice.md

nr. ieșire 13989

data „06” 10 2025

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ mun. Chișinău, str. Al. Lăpușeanu, nr. 28

Prin prezenta, Judecătoria Strășeni, sediul Central, Vă informează că la data de 23 septembrie 2025, a fost pronunțată încheierea din cadrul cauzei civile în procedura de contencios administrativ la acțiunea înaintată de către reclamanta Chiperi Maria împotriva Judecătoriei Anenii Noi privind anularea actului administrativ și obligarea emiterii unui act administrativ individual favorabil, prin care a fost admisă cererea depusă de reprezentantului reclamantei Chiperi Maria, avocat Rusanovschi Iulian privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în vederea exercitării controlului constituționalității prevăzute la pct. 2 lit. a) și pct. 4 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, în partea în care se aplică judecătorilor, art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022, în partea în care se aplică judecătorilor și membrilor familiilor acestora; omisiunilor legislative din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora, cu remiterea spre examinare Curții Constituționale.

Astfel, Judecătoria Strășeni, sediul Central, Vă expediază, în baza încheierii Judecătoriei Strășeni, sediul Central nr. 3-63/2025, din 23 septembrie 2025, pentru examinare, cauza civilă nr. 3-63/2025, în procedura de contencios administrativ la acțiunea înaintată de către reclamanta Chiperi Maria împotriva Judecătoriei Anenii Noi privind anularea actului administrativ și obligarea emiterii unui act administrativ individual favorabil.

Anexă: dosarul civil № 3-63/2025 în I volum pe 104 file.

certificat 10.10.25

**Vicepreședintele interimar
al Judecătoriei Strășeni**

Dorina CROITOR

Executat: Daniela Stratulat.

Sesizare privind verificarea constituționalității pct. 2 lit. a) și pct. 4) din Anexa 1 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 privind mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, a prevederilor art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358 din 22.12.2022 în partea aplicării în privința judecătorilor, cât și a membrilor familiei acestora, dar și a prevederilor art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585 din 27.02.1998, în partea în care, în cazul judecătorilor și al membrilor familiei acestora, calitatea de asigurat urmează să revină Guvernul.

A. Autorul sesizării

A.1. Persoană fizică

1. Chiperi
2. Maria
3. Adresă :

A.3. Instanța de judecată

1. Denumirea instanței de judecată/sediu

Judecătoria Strășeni, sediul Central

2. Judecător/complet de judecată

Judecător Iana Talmaci

4. Adresa instanței de judecată:

or. Strășeni str. Stefan cel Mare, 86

5. Telefonul și e-mail-ul instanței de judecată:

(0237) 22732, jst@justice.md

B. Informații pertinente despre cazul dedus judecării instanței de drept comun

79

În procedura Judecătorului Judecătoriei Strășeni, sediul Central, judecător Iana Talmaci, se află spre examinare cauza civilă nr. 2-25002901-48-3-10012025 la cererea de chemare în judecată înaintată de către reclamantul Chiperi Maria împotriva Judecătoriei Anenii Noi (sediul central) - actualmente din 27.12.2024 Judecătoriei Căușeni (sediul Anenii Noi) cu privire la anularea răspunsului Judecătoriei Anenii Noi nr. 12010 din 13.12.2024 și obligarea pârțului să emită act administrativ individual favorabil privind recașcularea și achitarea sumelor reținute ex-judecătorului Maria Chiperi din indemnizația unică de concediere în mărime de 24 518, 70 lei (9%) ca primă de asigurare medicală și suma de 29 749, 36 lei (12 %), ca impozit pe venit.

Prin referința întocmită la 04 martie 2025, Judecătoriei Căușeni, reprezentată de președintele interimar, Victoria Railean, a pledat pentru respingerea cererii de chemare în judecată formulată de subsemnata, Maria Chiperi.

În motivarea poziției enunțate, Judecătoriei Căușeni a indicat că într-adevăr reclamanta, Maria Chiperi a activat timp de 18 ani în sistemul judecătoresc în funcție de judecător, la Judecătoriei Anenii Noi. La data de 23 iunie 2023, aceasta a înaintat pe numele Consiliului Superior al Magistraturii cerere de demisie din funcția deținută în temeiul art.25 alin.(1) lit.a) și art.26 alin.(2) a Legii cu privire la statutul judecătorului nr.544-XIII din 20.07.1995, iar prin hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr.272/15 din 04.07.2023, a fost acceptată cererea de demisie a judecătorului Maria Chiperi de la Judecătoriei Anenii Noi, fiind eliberată din funcția de judecător și de președinte interimar al Judecătoriei Anenii Noi, începând cu 01.09. 2023.

La data de 06.09.2023, reclamantul Maria Chiperi în adresa Judecătoriei Anenii Noi a depus cerere prin care a solicitat să-i fie achitată indemnizația unică de concediere.

Astfel, în conformitate cu prevederile art.26 alin.(3) din Legea cu privire la statutul judecătorului nr.544 - XIII din 20.07.1995, care dispune că, judecătorului care a plecat onorabil din sistem i se plătește o indemnizație unică de concediere egală cu produsul înmulțirii salariului său mediu lunar la numărul de ani complet lucrați în funcția de judecător, reclamantei Chiperi Maria în baza ordinului nr. 192/P din 29.09.2023, i-a fost admisă cererea, fiind dispusă achitarea indemnizației unice în mărime de 272 430 lei.

Chestiunea potrivit căreia, reclamanta a susținut în cererea sa de chemare judecată că, ordinul nr.192/P nu conține un calcul descifrat al indemnizației unice de concediu, cât și nu sunt reflectate inclusiv sumele reținute/deduse cu titlu de primă de asigurare medicală și impozit pe venit, nu atestă ilegalitatea ordinului în cauză sau existența admiterii unor eventuale erori de calcul la achitarea la card a indemnizației unice de concediere ex-judecătorului Maria Chiperi, or conform pct.2 din acest ordin, s-a menționat în mod expres faptul că, Serviciul financiar economic va efectua calculele și plățile corespunzătoare în conformitate cu prevederile legislației în vigoare.

În rezultatul calculelor efectuate, despre care a fost informată prin răspunsul nr.1 1138 din 22.11.2023 inclusiv reclamanta Chiperi Maria la solicitarea sa cu nr. nr.5729 din 20.11.2023, s-a stabilit și explicat calculul indemnizației unice reieșind din salariul mediu lunar - 30270,00 lei x 18 ani x 50% = 272 430,00 lei, în strictă conformitate cu prevederile art.26 alin.(3) din Legea cu privire la statutul judecătorului nr.544 - XIII din 20.07.1995.

Concomitent, la calculul indemnizației unice s-au calculat contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat obligatorii, ce au fost achitate separat din mijloacele financiare ale angajatorului în mărime de 79 004,70 lei, după următorul calcul 272430,00 lei x 29 % (la codul ECO 273200 „Indemnizații la încetarea raporturilor de muncă”).

De asemenea, în conformitate cu prevederile legislației în vigoare la momentul stabilirii reclamantei a indemnizației unice de concediere, pârțul a calculat și reținut din suma indemnizației unice de concediere în mărime de 272 430,00 lei, suma de 24 518,70 lei cu titlu de plată a primei de asigurare medicală și suma de 29 749,36 lei cu titlu de impozit pe venit, astfel încât în urma reținerilor/deducerilor, reclamantei Chiperi Maria prin instituția bancară i s-a transferat la card suma de 218 161,94 lei.

La concluzia necesității deducerilor plății primei de asigurare medicală și a impozitului pe venit din indemnizația unică de concediere, pârțul reține ca relevante speței prevederile legale ale art.6 din Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr. 1593 - XV din 26 decembrie 2002, cu modificările ulterioare, potrivit căruia primele de asigurare obligatorie de asistență medicală pentru angajatori, angajați și

persoane fizice care primesc alte recompense se calculează în funcție de contribuția procentuală la salariu și alte recompense, pînă la deducerea impozitelor și altor plăți obligatorii stabilite de legislație.

De asemenea reprezentantul pârâtului a susținut că potrivit art. 4 al Legii 358 din 22.12.2022 fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2023, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală la salariu la alte recompense, calculată pentru categoriile de plătitori prevăzute în anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, se stabilește în cuantum de 9.0%.

Totodată, în context, reprezentantul pârâtului a menționat că conform anexei nr. 1 la Legea nr. 1593/2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, în categoria plătitorilor ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală la salariu și la alte recompense, la pct.2 lit.a) sunt indicați angajații, inclusiv persoanele care dețin funcții electivă ori care activează în organizații sindicale sau patronale, în autorități executive, legislative sau de drept.

Pe marginea celor expuse de partea pârâtă, subsemnata, Maria Chiperi, a considerat necesar să intervină cu explicații scrise a căror conținut consider ca fiind necesar de redat și în fața Înaltei Curți, și anume:

Afirmația reprezentantului pârâtului, care susține că, în conformitate cu Anexa nr. 1, punctul 2 litera a) din Legea nr. 1593/2002, judecătorii, ca angajați ai autorităților de drept, sunt incluși în categoria plătitorilor primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală la salariu și alte recompense, urmează a fi apreciată negativ din mai multe perspective, în special în contextul statutului special al judecătorilor și al principiilor constituționale ale Republicii Moldova.

Această afirmație, deși aparent întemeiată pe litera legii, ignoră implicațiile mai largi asupra independenței judiciare, proporționalității, ridicând probleme care pot fi contestate juridic și constituțional.

Primordial urmează a fi menționat că, afirmația părții pârte nu ia în considerare statutul special al judecătorilor, garantat de articolul 116 din Constituția Republicii Moldova, care prevede că, independența judecătorilor este asigurată, inclusiv prin protecția remunerației lor împotriva diminuărilor arbitrare.

Reținerea primelor de asigurare medicală, în cuantum de 9% în total, incluzând contribuția angajatorului, conform Legii nr. 358/2022, aplicată uniform și asupra indemnizațiilor de concediere, urmează a fi interpretată ca o reducere efectivă a veniturilor judecătorilor.

Acest lucru contravine garanțiilor constituționale, deoarece indemnizațiile unice, cum ar fi cea de concediere a judecătorului, nu reprezintă un venit salarial sau o plată pentru activitatea profesională cu caracter continuu, ci o compensatie unică acordată la încetarea mandatului, în virtutea statutului special al judecătorului, constituind o garanție legală, menită să asigure independența puterii judecătorești și protecția statutului judecătorului.

Indemnizația unică de concediere nu este un simplu beneficiu social sau o favoare, ci are natura juridică a unui drept patrimonial garantat de lege, care derivă din statutul constituțional al judecătorului și din principiul independenței puterii judecătorești.

La caz, indemnizația unică de concediere a judecătorului este prevăzută expres de lege, iar judecătorul are o speranță legitimă de a o primi integral.

Această speranță legitimă de a primi o plată prevăzută expres de lege, conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, se încadrează în noțiunea de "bun" protejat de art. 1 Protocolul nr.1 la CEDO.

Prin urmare, reținerea unuor sume din indemnizația unică de concediere reprezintă o ingerință în dreptul de proprietate și trebuie să fie justificată de un temei legal clar și previzibil. Astfel, un reclamant poate pretinde o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 numai în măsura în care deciziile contestate se referă la „bunurile” sale în sensul acestei dispoziții. „Bunurile” pot fi „bunuri actuale” sau active, inclusiv creanțe, în privința cărora reclamantul poate susține că are cel puțin o „așteptare legitimă” de a obține exercitarea efectivă a unui drept de proprietate [*Pressos Compania Naviera S.A. și alții împotriva Belgiei, pct. 31; J.A. Pye (Oxford) Ltd și J.A. Pye (Oxford) Land Ltd împotriva Regatului Unit (MC), pct. 61; Von Maltzan și alții împotriva Germaniei (dec.) (MC), pct. 74 lit. c); Kopecký împotriva Slovaciei (MC), pct. 35 lit. c)].*

La fel, este de menționat că, la caz s-a omis să se analizeze proporționalitatea reținerii contribuțiilor asigurărilor medicale în raport cu beneficiile oferite, or, subsemnată, urmare a plăților respective nu am beneficiat de careva acoperire de asigurare în sistemul de protecție medicală, nefiind obținut astfel statutul de „asigurat”, fiind exclusiv o reținere care a dus la diminuarea indemnizației de concediere achitată unui ex-judecător care a plecat onorabil din sistem.

Per ansamblu, reținerile de 9% din salariu cu titlu de „prime de asigurare medicală” nu garantează beneficii proporționale, și reprezintă în esență o diminuare unilaterală a veniturilor unei categorii de persoane cărora prin lege le este acordată o protecție care ar urma să corespundă sarcinii sociale de aceștia îndeplinită, fiind prezentă întrebarea privind echitatea și conformitatea cu Articolul 47 din Constituție, care protejează dreptul la un nivel de trai decent.

Or, pentru judecători, care asigură înfăptuirea justiției, această ineficiență și disproporționalitate este cu atât mai problematică, deoarece sănătatea lor este esențială pentru îndeplinirea funcției acordate prin constituție, însă, sistemul de drept asigură la acest aspect exclusiv o diminuare a veniturilor menite să asigure independența judecătorului.

Efectiv, poziția părții pârâte nu admite posibilitatea unei interpretări concordate a legii, reieșind din anumite categorii speciale, cum sunt judecătorii. Anexa 1, punctul 2 litera a) din Legea nr. 1593/2002, invocată de pârât, aplică uniform contribuțiile asigurărilor medicale ale angajaților, inclusiv celor din autorități de drept, dar nu recunoaște statutul unic al judecătorilor, protejat constituțional.

În alte jurisdicții, cum ar fi SUA, Statele membre ale UE, funcționarii publici cu roluri esențiale beneficiază de opțiuni pentru asigurări private sau deduceri fiscale, pentru a proteja independența lor financiară.

În statele membre ale UE, independența judecătorilor este un principiu fundamental consacrat atât în dreptul național, cât și în dreptul european. Curtea de Justiție a UE (CJUE) a stabilit, în cazuri precum *Asociația Forumul Judecătorilor din România vs. Inspekția Judiciară* (C-83/19, C-127/19), că independența judiciară include garanții materiale, cum ar fi protecția socială și remunerația adecvată, pentru a preveni influențele externe asupra judecătorilor.

În multe state membre, cum ar fi Germania sau Franța, judecătorii beneficiază de regimuri speciale de protecție socială, inclusiv asigurări medicale finanțate de stat, pentru a asigura independența lor (German Judiciary Act; French Code de l'organisation judiciaire). Impunerea unei obligații financiare, cum ar fi plata primelor de asigurare medicală, fără a ține cont de statutul special al judecătorilor, ar fi considerată în UE o încălcare a principiilor independenței judiciare, deoarece creează o povară financiară care poate afecta imparțialitatea și autonomia judecătorilor.

Lipsa, sau, ineficiența unor astfel de mecanisme în Republica Moldova, combinată cu aplicarea rigidă a legii, urmează a fi considerată o lacună legislativă care afectează administrația judiciară.

Recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei (Rec(2010)12) în pct.54 subliniază că remunerația judecătorilor trebuie să fie adecvată pentru a preveni influențele externe, iar la caz, contribuțiile în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală (AOAM), care reduc venitul net fără beneficii proporționale, recunoscut de lege pot eroda această independență.

Un alt aspect critic este lipsa unei analize a impactului financiar cumulativ al deducerilor.

Pe lângă contribuțiile primelor de asigurare 9%, judecătorii suportă și impozitul pe venit (12%, conform Codului Fiscal), ceea ce duce la o reducere semnificativă a veniturilor, inclusiv din plăți compensatorii, cum ar fi indemnizațiile de concediere.

În cazul reclamantei Chiperi Maria, deducerile totale de 24518,70 lei (prima de asigurare) și 29749,36 lei (impozit) au redus indemnizația de la 272430,00 lei la 218.161,94 lei, reprezentând o scădere de peste 20%.

Efectiv, taxele care reduc remunerația judecătorilor fără beneficii proporționale urmează a fi declarate neconstituționale.

Conform Codului Fiscal, impozitul se aplică asupra veniturilor impozabile.

Totuși, indemnizația unică de concediere are caracter de indemnizație compensatorie garantată de lege și nu de salariul obținut pentru o muncă prestată. Din acest motiv, există un temei serios de a susține, că ea nu trebuie tratată ca venit impozabil, decât dacă legea fiscală o prevede expres și în mod neechivoc.

Primele de asigurare medicale conform Legii nr.1593/2002 privind primele de asigurare obligatorie de asistență medicală și legislației privind contribuțiile de asigurări sociale, aceste

contribuții se aplică la venitul salarial și alte recompense pentru munca prestată.

Indemnizația unică de concediere a judecătorului nu este remunerație pentru muncă, ci o plată unică la încetarea mandatului.

Prin urmare, reținerile contribuțiilor medicale din această indemnizație nu are temei legal și constituie o diminuare nejustificată a dreptului garantat de lege.

Astfel, deși contribuțiile de asigurări medicale din Republica Moldova sunt nediscriminatorii, aplicarea lor fără ajustare la statutul judecătorului, este pasibilă a fi contestată, ca fiind contrară standardelor internaționale privind independența judiciară.

În concluzie, afirmația părții pârâte, deși bazată pe litera Legii nr. 1593/2002, este criticabilă pentru că ignoră statutul special al judecătorilor, protecția constituțională a remunerației acestora și disproporționalitatea contribuțiilor primelor de asigurare medicală în raport cu beneficiile medicale (în special a se reține particularitățile cazului din speță, unde este vizat un ex-judecător). Aplicarea uniformă a acestor contribuții, fără a recunoaște natura compensatorie a indemnizațiilor de concediere sau responsabilitățile unice ale judecătorilor, contravine principiilor independenței judiciare, echității fiscale și administrației judiciare eficiente.

C. Obiectul sesizării

1. Prezenta sesizare are drept obiect de examinare controlul constituționalității normei de drept inclusă la pct. 2 lit. a) și pct. 4) din Anexa nr.1 la **Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr.1593 din 26.12.2002**, care stabilește că **angajații**, inclusiv persoanele care dețin funcții electivă ori care activează în organizații sindicale sau patronale, în autorități executive, legislative sau de drept, sunt plătitori ai acestor prime, în partea în care se aplică față de judecători fără a ține cont de statutul lor special garantat constituțional.

2. În aceeași ordine de idei, urmează a fi supus controlului constituționalității, pct. 4) din Anexa nr.1 la **Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală nr.1593 din 26.12.2002** care stabilește: „Categoriile de plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală: *Persoanele fizice care primesc alte recompense.*”

3. Prevederilor **art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358 din 22.12.2022**, în partea aplicării în privința judecătorilor, cât și a membrilor familiei acestora.

Notă*: În mod evident, **Legea nr. 358 din 22.12.2022** fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2023 reprezintă o lege care se adoptă anual, urmând a fi examinată ipoteza aplicării normelor legale din legile anuale respective în raport cu judecătorii din sistem.

4. De asemenea, urmează a fi menționată neconstituționalitatea omisiunii reglementării în **art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998** că **în cazul judecătorilor și al membrilor familiei acestora, calitatea de asigurat urmează să revină Guvernului.**

Astfel, normele legale indicate supra abordează aspecte diferite ale reglementărilor privind asigurările medicale, iar această circumstanță ridică întrebări privind conformitatea cu normele Constituției Republicii Moldova, în special cu:

- 36 - dreptul la ocrotirea sănătății;
- 46 - dreptul la proprietate privată;
- 47 - dreptul la un nivel de trai decent și 54 - restrângerea exercițiului unor drepturi;
- 116 - independența judecătorilor.

D. Argumentarea incidenței unui drept sau a mai multor drepturi din Constituție⁴

Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 16 Egalitatea

(1) Respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului.

(2) Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Notă: *Prevederile contestate nu fac distincție între statutul judecătorilor și cel al altor categorii de angajați, ignorând particularitățile funcției judiciare. Statutul special al*

83

judecătorilor, consacrat constituțional, impune un tratament juridic diferențiat, care să asigure protecția independenței lor. Lipsa unei reglementări specifice care să excepteze judecătorii și membrii familiilor acestora de la plata primelor de asigurare medicală sau să transfere această obligație asupra statului creează o discriminare nejustificată, contrar art. 16 din Constituție.

Articolul 36 Dreptul la ocrotirea sănătății

- (1) Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.
- (2) Minimul asigurării medicale oferit de stat este gratuit.
- (3) Structura sistemului național de ocrotire a sănătății și mijloacele de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii organice.

Articolul 43 Dreptul la muncă și la protecția muncii

- (1) Orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului.
- (2) Salariații au dreptul la protecția muncii. Măsurile de protecție privesc securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice.
- (3) Durata săptămânii de muncă este de cel mult 40 de ore.
- (4) Dreptul la negocieri în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.

Articolul 46 Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

- (1) Dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sunt garantate.
- (2) Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.
- (3) Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.
- (4) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.
- (5) Dreptul de proprietate privată obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului înconjurător și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii, revin proprietarului.
- (6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.

Notă: Reținerile efectuate de pîrît sunt lipsite de temei legal, contravin art.46 al.(1) din Constituția Republicii Moldova și echivalează cu o încălcare a dreptului de proprietate garantat de Constituție și art.1 Protocolul nr.1 la CEDO.

Articolul 47 Dreptul la asistență și protecție socială

- (1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare.
- (2) Cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subsistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor.

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

- (1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.
- (2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor; protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

- (3) Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele

(4) Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății. 84

Articolul 114 Înfăptuirea justiției

Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.

Articolul 116 Statutul judecătorilor

(1) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

(2) Judecătorii instanțelor judecătorești se numesc în funcție, în condițiile legii, până la atingerea plafonului de vârstă, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Președintele Republicii Moldova poate respinge o singură dată candidatura propusă de către Consiliul Superior al Magistraturii.

(5) Deciziile privind numirea judecătorilor și cariera acestora trebuie să fie adoptate în baza unor criterii obiective, bazate pe merit, și a unei proceduri transparente, în condițiile legii. Promovarea sau transferul judecătorilor se face doar cu acordul acestora.

(5¹) Judecătorii au doar imunitate funcțională în condițiile legii.

(6) Sancționarea judecătorilor se face în conformitate cu legea.

(7) Funcția de judecător este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite, cu excepția activității didactice și științifice.

Notă: Statutul special al judecătorilor implică garanții financiare și sociale care să asigure independența acestora față de orice influență externă. Curtea Constituțională a stabilit că drepturile judecătorului și ale membrilor familiei sale la asistență medicală gratuită și la asigurare de stat obligatorie derivă din responsabilitatea majoră și riscul sportit pe care le comportă exercitarea obligațiilor funcționale ale judecătorului (*Hotărîrea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității art. XV din Legea nr. 934-XIV din 14 aprilie 2000 „Pentru modificarea unor acte legislative”*). Obligația impusă judecătorilor de a achita prime de asigurare medicală, prevăzută la pct. 2 lit. a) din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, precum și aplicarea art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022, care extinde această obligație asupra membrilor familiilor judecătorilor, creează o povară financiară nejustificată, încălcând astfel art. 116 din Constituție.

Legea nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală Anexa nr. 1, pct. 2 lit. a)

„Plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă sunt: a) persoanele fizice care activează în calitate de angajați, inclusiv persoanele care dețin funcții electivă sau care activează în organizații sindicale ori patronale, în autorități executive, legislative sau de drept.

4. Persoanele fizice care primesc alte recompense.”

Notă: Această prevedere absolut „generică” este relevantă prezentei excepții de neconstituționalitate deoarece include judecătorii în categoria plătitorilor de prime de asigurare medicală, fără a ține cont de statutul lor special garantat constituțional. Mai mult ca atât, reglementarea potrivit căreia, în categoria plătitorilor primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală se încadrează oricare „persoane fizice care primesc alte recompense” este cu adevărat inadmisibilă, această nu asigură gradul necesar de certitudine și previzibilitate, omițând necesitatea aplicării concordate a legii.

Legea nr. 544 din 20.07.1995 privind statutul judecătorului

Articolul 1. Judecătorul, purtător al puterii judecătorești

(1) Puterea judecătorească se exercită numai prin instanța judecătorească în persoana judecătorului, unicul purtător al acestei puteri.

(2) Judecătorul este persoana investită constituțional cu atribuții de înfăptuire a justiției, pe care le execută în baza legii.

(3) Judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili și se supun numai legii.

(4) Judecătorii iau decizii în mod independent și imparțial și acționează fără nici un fel de restricții, influențe, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei

autorități, inclusiv judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale a judecătorului.

Articolul 2. Unitatea statutului de judecător

Judecătorii din toate instanțele judecătorești au un statut unic și se disting între ei numai prin împuterniciri și competență.

Articolul 27. Protecția de stat a judecătorului și a membrilor familiei lui

(1) Judecătorul, membrii familiei lui și averea lor se află sub protecția statului. La cererea judecătorului sau a președintelui instanței judecătorești, organele afacerilor interne sunt obligate să ia măsurile de rigoare pentru asigurarea securității judecătorului și a membrilor familiei lui, integrității bunurilor acestora.

Articolul 31. Alte garanții sociale

Judecătorul și membrii familiei sale beneficiază de asistență medicală gratuită la nivel minim necesar și de alte garanții sociale prevăzute de lege.

Notă: Aceste articole sunt relevante deoarece stabilesc statutul special al judecătorilor și obligația statului de a le asigura protecția socială, inclusiv asistența medicală gratuită, ceea ce intră în contradicție cu obligația de plată a primelor de asigurare medicală impusă de Legea nr. 1593/2002.

Legea nr. 1585 din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală

Articolul 4. Persoanele asigurate

(3) Asigurat pentru persoanele angajate (salariați) este însăși persoana angajată, inclusiv persoana fizică, alta decât cea angajată prin contract individual de muncă - *fără a prevedea expres asumarea acestei calități pentru judecători și membrii familiilor acestora.*

Notă: *Omisivarea din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998 de a reglementa expres asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora reprezintă o lacună legislativă care contravine obligației statului de a asigura protecția socială a judecătorilor care este consacrată inclusiv în cadrul prevederii legii speciale citate supra. Această omisiune vădită afectează independența judecătorească, deoarece statul are responsabilitatea de a garanta condiții adecvate pentru exercitarea funcției judiciare, care ar include inclusiv acoperirea cheltuielilor de asigurare medicală. Obligația impusă judecătorilor și familiilor acestora de a achita prime de asigurare medicală nu este justificată de un scop legitim și nu respectă principiul proporționalității. Statutul special al judecătorilor impune ca statul să asigure protecția lor socială, fără a le impune obligații financiare suplimentare care ar putea influența independența acestora, contrar art. 114 și 116 din Constituție.*

E. Argumentarea pretensei încălcări a unuia sau a mai multor drepturi garantate de Constituție.

Atât Curtea Constituțională prin hotărârile sale, cât și organele internaționale prin actele adoptate au constatat că independența judecătorului este o valoare inerentă unei societăți democratice.

Independența judecătorilor, ca și necesitatea asigurării garanțiilor trebuie să fie clare și previzibile.

De asemenea, trebuie să ținem cont de faptul că independența judiciară este un principiu esențial al unui sistem judiciar democratic și funcțional. Restricțiile excesive asupra activității judecătorilor ar putea submina independența și autoritatea acestora în exercitarea funcției lor.

Prezenta sesizare are ca obiectiv examinarea constituționalității următoarelor prevederi legale și omisiuni legislative, în lumina drepturilor garantate de Constituția Republicii Moldova, în special ale art. 114 și 116, care consacră principiile administrării justiției și independența judecătorilor, precum și statutul lor special:

1. Punctul 2 litera a) și pct. 4 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, în măsura în care impune judecătorilor obligația de a achita prime de asigurare obligatorie de asistență medicală, fără a ține cont de statutul lor special garantat constituțional ce poate constitui o încălcare a principiului independenței judecătorești și a garanțiilor sociale aferente funcției judiciare, prevăzute la art. 116 din Constituție.

2. Articolul 4 alineatul (1) din Legea nr. 358/2022, în măsura în care se aplică judecătorilor și membrilor familiilor acestora, impunându-le obligații legate de asigurarea medicală afectând

garanțiile sociale prevăzute de Constituție, inclusiv protecția specială a judecătorilor, astfel cum este consfințită la art. 114 și 116, care asigură independența și protecția juridică necesară exercitării funcției judiciare. 26

3. Omisiunea legislativă din articolul 4 alineatul (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede expres că Guvernul asigură calitatea de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora, lipsă de reglementare care contravine obligației statului de a proteja statutul special al judecătorilor și de a asigura garanțiile sociale necesare exercitării funcției lor, astfel cum rezultă din prevederile Constituției, în special din art. 116.

Aceste aspecte vor fi analizate în contextul principiilor constituționale fundamentale, inclusiv egalitatea în fața legii (art. 16), independența judecătorilor (art. 116) și administrarea justiției (art. 114), pentru a verifica dacă normele contestate sau omisiunile legislative afectează drepturile garantate de Constituție. Argumentarea va evidenția modul în care aceste prevederi legislative pot submina statutul special al judecătorilor, esențial pentru exercitarea funcției lor într-un mod independent și imparțial.

Conform art. 114 al Constituției, „Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești.”

Potrivit art. 116 alin. (1) al Constituției, judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili, potrivit legii.

Conform art. 1 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, puterea judecătorească se exercită numai prin instanța judecătorească în persoana judecătorului, unicul purtător al acestei puteri. Judecătorul este persoana investită constituțional cu atribuții de îndeplinire a justiției, pe care le execută în baza legii. Judecătorii instanțelor judecătorești sînt independenți, imparțiali și inamovibili și se supun numai legii. Judecătorii iau decizii în mod independent și imparțial și acționează fără nici un fel de restricții, influențe, presiuni, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea oricărei autorități, inclusiv judiciare. Organizarea ierarhică a jurisdicțiilor nu poate aduce atingere independenței individuale a judecătorului.

Potrivit art. 28 alin. (1) al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, judecătorii instanțelor judecătorești sînt salarizați în condițiile și în modul stabilite de legislația privind sistemul de salarizare în sectorul bugetar.

Conform art. 31 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, **judecătorul și membrii familiei sale beneficiază de asistență medicală gratuită la nivel minim necesar și de alte garanții sociale prevăzute de lege.**

Potrivit art. 46 alin. (1) al Constituției, dreptul la proprietate privată, precum și creanțele asupra statului sînt garantate.

În mod similar, art. 1 din cadrul primului protocol adițional la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale stabilește că „Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”.

Potrivit art. 5 alin. (3) al Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative, a stabilit că, **normele juridice speciale sînt aplicabile în exclusivitate anumitor categorii de raporturi sociale sau subiecți strict determinați.** În caz de divergență între o normă generală și o normă specială, care se conțin în acte normative de același nivel, se aplică norma specială.

Prin Legea nr. 934 – XIV din 14.04.2000 pentru modificarea unor acte legislative, s-a dispus inclusiv: „3. Articolul 31 se exclude.”

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 40 din 07.12.2000 pentru controlul constituționalității art. XV din Legea nr. 934-XIV din 14 aprilie 2000 „Pentru modificarea unor acte legislative” s-a dispus:

„1. Recunoaște constituționale prevederile art. XV alin. 2 din Legea nr. 934-XIV din 14 aprilie 2000 „Pentru modificarea unor acte legislative”, potrivit cărora art. 30 alin. (3) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 „Cu privire la statutul judecătorului” se expune într-o nouă redacție.

Declară neconstituționale următoarele prevederi ale art. XV din Legea nr. 934-XIV din 14 aprilie 2000 „Pentru modificarea unor acte legislative”:

a) alin. 1, prin care se exclude art. 26 alin. (4) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 „Cu privire la statutul judecătorului”;

b) alin. 3, prin care se exclude art. 31 din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 „Cu privire la statutul judecătorului”;

c) alin. 4, prin care se exclude art. 33 alin. (2) lit. a) din Legea nr. 544-XIII din 20 iulie 1995 „Cu privire la statutul judecătorului” (...).

În motivarea soluției adoptate, Curtea Constituțională a indicat următoarele: „În conformitate cu dispozițiile contestate ale art. XV alin. 3 și alin. 4 din Legea nr. 934-XIV, din Legea cu privire la statutul judecătorului au fost excluse următoarele articole: art. 31, potrivit căruia judecătorul și membrii familiei sale beneficiază de asistență medicală gratuită la nivel minim necesar și de alte garanții sociale prevăzute de Legea serviciului public; art. 33 alin. (2) lit. a), conform căruia, în caz de deces al judecătorului, suma de asigurare se plătește familiei lui, sub forma unei indemnizații unice. **Curtea Constituțională apreciază că drepturile judecătorului și membrilor familiei sale la asistența medicală gratuită și asigurarea de stat obligatorie derivă din responsabilitatea majoră și riscul sporit pe care-l comportă exercitarea obligațiilor funcționale de judecător. Aceste drepturi sînt determinate și de particularitățile statutului judecătorului, care de asemenea impune o protecție juridică specială. Astfel, privind judecătorul și membrii familiei sale de dreptul la asistența medicală gratuită și la indemnizația unică de asigurare, legiuitorul a încălcat art. 114 și 116 din Constituție.**”

De asemenea a fost explicat că adoptând Legea nr. 934-XIV, art. XV, legiuitorul însă n-a ținut cont de hotărârile Curții Constituționale nr. 19 din 29 aprilie 1999 și nr. 4 din 27 ianuarie 2000 și a încălcat dispozițiile Constituției și Legii cu privire la statutul judecătorului, care reglementează independența autorității judecătorești.

Dispozițiile constituționale consfințite în Legea cu privire la statutul judecătorului creează un mecanism de protecție a independenței judecătorului în calitatea sa de autoritate judecătorească. Principiul independenței, statuat în art. 116 din Constituție, este condiția principală a independenței judecătorului și autonomiei autorității judecătorești.

Prevederile art. XV alin. 1 din Legea nr. 934-XIV, prin care se exclude art. 26 alin. (4) din Legea nr. 544-XIII „Cu privire la statutul judecătorului”, încalcă normele protecției de stat a judecătorului, garanțiile materiale ale independenței sale. Art. 26 alin. (4) din această lege prevedea că judecătorului demisionat sau pensionat i se plătește o indemnizație unică de concediere.

Curtea Constituțională a apreciat că drepturile judecătorului și membrilor familiei sale la asistența medicală gratuită și asigurarea de stat obligatorie derivă din responsabilitatea majoră și riscul sporit pe care-l comportă exercitarea obligațiilor funcționale de judecător. Aceste drepturi sînt determinate și de particularitățile statutului judecătorului, care de asemenea impune o protecție juridică specială. Astfel, privind judecătorul și membrii familiei sale de dreptul la asistența medicală gratuită și la indemnizația unică de asigurare, legiuitorul a încălcat art. 114 și 116 din Constituție.

Urmează a fi menționat că conform art. 1 al Legii nr. 1585 din 27.02.1998 cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, asigurarea obligatorie de asistență medicală reprezintă un sistem autonom garantat de stat de protecție financiară a populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, pe principii de solidaritate, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate pentru acoperirea cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiuni). Sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală oferă cetățenilor Republicii Moldova posibilități egale în obținerea asistenței medicale oportune și calitative.

Potrivit art. 4 alin. (2) al Legii nr. 1585 din 27.02.1998, asiguratul este persoana fizică obligată prin lege să își asigure riscul propriu de a se îmbolnăvi *sau Guvernul, pentru categoriile de persoane prevăzute la alin. (4).*

Conform art. 5 al Legii nr. 1585 din 27.02.1998, *în cazul persoanelor neasigurate, cheltuielile pentru asistența medicală urgentă prespitalicească, asistența medicală primară, asistența medicală specializată de ambulatoriu și spitalicească în cazul maladiilor social-condiționate cu impact major asupra sănătății publice, conform listei stabilite de Ministerul Sănătății, precum și în cazul urgențelor obstetricale (naștere, iminență de avort/naștere, avort spontan, sarcină extrauterină), se acoperă din contul mijloacelor fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală.*

Concomitent, în cadrul art. 25 și 26 al Legii nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărirea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, administrația angajatorilor este responsabilă de calcularea corectă și transferarea în termen a sumelor contribuțiilor datorate de angajați. Angajatorii, prezintă lunar Serviciului Fiscal de Stat,

pînă la data de 25 a lunii imediat următoare lunii de gestiune, darea de seamă privind impozitul pe venit, privind primele de asigurare obligatorie de asistență medicală reținute și contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii calculate, conform modelului aprobat de Ministerul Finanțelor.

Potrivit art. 4 al Legii 358 din 22.12.2022 fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2023, prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în formă de contribuție procentuală la salariu și la alte recompense, calculată pentru categoriile de plătitori prevăzute în anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, se stabilește în cuantum de 9,0%.

Potrivit pct., 2, 4 și 6 al Statutului Companiei Naționale de Asigurări în Medicină aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 156 din 11.02.2002, Compania este o organizație de stat autonomă inclusiv cu autonomie financiară de nivel național, care dispune de personalitate juridică și desfășoară activități nonprofit în domeniul asigurării obligatorii de asistență medicală. Compania administrează fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală prevăzute de lege, dispunând în acest scop de conturi bancare (inclusiv valutare), de ștampilă cu imaginea Stemei de Stat a Republicii Moldova și denumirea sa și de alte atribute sau rechizite prevăzute de lege. Compania își exercită atribuțiile pe întreg teritoriul Republicii Moldova prin intermediul agențiilor sale teritoriale (ramurale), activitatea cărora o organizează, o coordonează și o supraveghează în condițiile legii.

Menționăm că la etapa actuală, se identifică că la achitarea salariului judecătorilor din instanțele naționale se asigură transferarea către Compania Națională de Asigurări în Medicină a primele de asigurare obligatorie de asistență medicală, în limita celor 9,0% menționați supra.

Ca urmare, **nu se atestă implementarea în vre-un mod a prevederilor art. 31 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului potrivit căroră, judecătorul și membrii familiei sale beneficiază de asistență medicală gratuită la nivel minim necesar.**

Rezultă situația că indiferent de obligăția stabilită prin lege specială de asigurare a judecătorului și membrii familiei sale cu asistență medicală gratuită, judecătorul este egalat cu alte categorii de salariați în sarcină cărora exclusiv revine (în mod obligatoriu), asigurarea din cont propriu, din drepturile salariale obținute, a riscurilor de a se îmbolnăvi (maladie sau afecțiune), prin achitarea primelor de asigurare medicală.

Considerăm că, prin prisma art. 31 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului, judecătorul nu este obligat să achite din salariul obținut în exercițiul funcției, prima de asigurare medicală.

Corelativ, entitatea care asigură salarizarea judecătorului nu este obligată să rețină la sursa de plată (salariul judecătorului), prima de asigurare medicală.

Accentuăm faptul că, inacțiunea guvernului și a parlamentului de a institui mecanismul de aplicare a art. 31 al Legii nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului în nici un mod nu poate justifica neglijarea prevederii legale nominalizate de către entitatea care asigură salarizarea judecătorului (și reținerea la sursa de plată a primelor de asigurare de asistență medicală) cât și de către Compania Națională de Asigurări în Medicină în calitate de administrator al fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală.

Situația survenită descrisă supra afectează dreptul judecătorilor la protecția proprietății cât și nemijlocit a subsemnatei, ex-judecător Maria Chiperi, în pofida cadrului legal care stabilește că statul urmează să asigure judecătorul cu asistență medicală.

O astfel de concluzie, rezultă inclusiv din conținutul Hotărârii Curții Constituționale privind controlul de constituționalitate al unor prevederi din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, al articolelor III și V din Legea nr. 271 din 23 noiembrie 2018 pentru modificarea unor acte legislative și al articolului VI din Legea nr. 257 din 16 decembrie 2020 cu privire la modificarea unor acte legislative, prin s-au recunoscut constituționale articolele 12 alin. (15) și 29 alin. (2) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, în măsura în care ajustarea anuală a mărimii valorii de referință de salarizare a judecătorilor și a membrilor Consiliului Superior al Magistraturii este obligatorie și se bazează cel puțin pe rata inflației medii anuale la data adoptării Legii bugetului de stat pentru anul următor.

În acest sens, Curtea Constituțională, la pct. 70, 72 – 74 al Hotărârii nominalizate a explicat faptul că:

89
„În Hotărârea nr. 24 din 2 octombrie 2018, la §§ 38 și 39, Curtea a precizat că remunerația judecătorului constituie una din componentele de bază ale independenței lui. Într-o democrație autentică, atât guvernării, cât și poporul trebuie să recunoască că judecătorul, căruia i s-a încredințat puterea de a decide cu privire la drepturile și libertățile omului, trebuie să posede o independență materială și un sentiment de siguranță cu privire la viitorul său. În Hotărârea nr. 27 din 31 octombrie 2019, la § 31, Curtea a reținut că o justiție independentă nu poate fi imaginată în lipsa unor garanții financiare și că drepturile și libertățile fundamentale ale omului dobândesc un caracter iluzoriu în absența unei justiții independente care să asigure respectarea lor. Garanția independenței financiare a judecătorilor impune ca prestațiile bănești să corespundă cu realitățile economice și sociale (§ 66). Ajustarea salariilor judecătorilor nu trebuie să depindă exclusiv de puterea executivă sau legislativă ca autorități competente de a elabora și de a adopta bugetul de stat.

(...) Prin urmare, având în vedere că inflația erodează valoarea salariului, subminând în același timp scopul garanției securității financiare, Curtea reține că remunerația judecătorilor trebuie protejată de fluctuațiile monetare. Acest obiectiv poate fi realizat prin ajustarea salariilor în baza ratei inflației sau în baza altor mecanisme care țin cont de evoluția prețurilor la produsele și serviciile de bază. Curtea precizează că acest lucru nu este un fapt neobișnuit, pentru că un mecanism similar este aplicat și în cazul altor drepturi social-economice, e.g. în cazul dreptului la indexarea pensiei (articolul 13 alin. (2) din Legea privind sistemul public de pensii). Pe de altă parte, Curtea precizează că nivelul salariului influențează decizia judecătorilor privind încetarea carierei. Curtea reține că majoritatea judecătorilor acced în funcție în tinerețe, proiectându-și o carieră de durată. Deși la data ocupării funcției majoritatea judecătorilor sunt conștienți de necesitatea unor sacrificii financiare, Curtea subliniază că ei nu trebuie puși în situația de a-și epuiza resursele personale sau de a se îndatora. Așadar, având în vedere cele menționate mai sus, Curtea conchide că articolele 12 alin. (15) și 29 alin. (2) din Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018 corespund cu articolele 1 alin. (3), 6 și 116 alin. (1) din Constituție, în măsura în care ajustarea anuală a mărimii valorii de referință de salarizare a judecătorului este obligatorie și se bazează cel puțin pe rata inflației medii anuale la data adoptării Legii bugetului de stat pentru anul următor.”

La caz, iarăși nu s-a identificat aplicarea concluziilor enunțate de Curtea Constituțională în cadrul hotărârii nominalizate supra prin care s-a punctat asupra necesității asigurării independenței materiale corespunzătoare a judecătorului.

Astfel, norma de drept inclusă la pct. 2 lit. a) din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593 din 26.12.2002 cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, care prevede că angajații, inclusiv persoanele care activează în autorități de drept, sunt plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală, *este neconstituțională în măsura în care se aplică judecătorilor.*

În acest context este de menționat statutul special al judecătorilor, distinct de cel al angajaților cu contract individual de muncă (art. 116 din Constituție).

Conform art. 116 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, judecătorii instanțelor judecătorești sunt independenți, imparțiali și inamovibili, beneficiind de un statut special consacrat constituțional.

Legea nr. 544/1995 privind statutul judecătorului, în special art. 2, stabilește că judecătorii nu sunt angajați în baza unui contract individual de muncă, ci sunt numiți în funcție prin acte normative specifice (art. 11 alin. (1) din Lege, Judecătorii se numesc în funcție, din rândul candidaților selectați în urma concursului, de către Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Judecătorii sunt numiți în funcție până la atingerea plafonului de vârstă de 65 de ani). Această calitate distinctă exclude judecătorii din categoria generală a „angajaților” menționată în pct. 2 lit. a) din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002. Aplicarea nediferențiată a acestei norme asupra judecătorilor ignoră statutul lor special, încălcând garanțiile constituționale privind independența și protecția juridică a acestora.

Hotărârea nr. 1246 din 19.12.2018, care aprobă Regulamentul privind acordarea/suspendarea statutului de persoană asigurată în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală, definește în punctul 6, subpunctul 1) lit. a), persoanele asigurate angajate ca fiind cele „încadrate prin contract individual de muncă, conform Codului muncii al Republicii Moldova nr. 154/2003, indiferent de termenul de angajare și forma de retribuire a muncii, pentru care sînt achitate primele de AÖAM în cotă procentuală la salariu și alte recompense” (Hotărârea

nr. 1246/2018). Deoarece judecătorii nu se încadrează în această categorie, includerea lor în obligația generală de plată a primelor de asigurare medicală, conform pct. 2 lit. a) din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, ignoră statutul lor special și contravine principiului independenței judecătorești prevăzut de art. 116 din Constituție. 90

Mai mult ca atât hotărârea nr. 1246/2018, prin punctul 5, prevede că, statutul de persoană asigurată se verifică prin interogarea Sistemului informațional automatizat „Asigurarea obligatorie de asistență medicală” accesibil pe pagina web a CNAM (www.cnam.md).

Această reglementare presupune că persoanele fizice dobândesc calitatea de asigurat prin încadrarea în categorii specifice, cum ar fi cea a angajaților cu contract individual de muncă.

Însă judecătorii, datorită statutului lor special, urmează a nu se supune acestui regim, și să beneficieze de garanții sociale specifice, conform art. 31 din Legea nr. 544/1995, **care prevede că statul garantează judecătorilor și membrilor familiilor lor protecția socială, inclusiv dreptul la asistență medicală gratuită, finanțată de la bugetul de stat.**

Impunerea obligației de plată a primelor de asigurare medicală asupra judecătorilor, așa cum prevede Legea nr. 1593/2002, și extinderea acestei obligații asupra membrilor familiilor lor, creează o povară financiară nejustificată, contrară art. 114 din Constituție, care garantează administrarea justiției în numele legii, contrară art. 116, care protejează independența judecătorilor prin garanții sociale adecvate, și ale art. 46, care garantează dreptul de proprietate.

Omisiunea legislativă din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede expres asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora, amplifică neconstituționalitatea normelor contestate.

Este de reținut că prin Legea pentru modificarea unor acte normative (aspecte organizatorice privind sistemul judecătoresc și Institutul Național al Justiției) nr. 226 din 31.07.2024, s-a modificat art. 4 alin. (4) al Legii nr. 1585/1998 cu următorul conținut: „Guvernul are calitatea de asigurat pentru următoarele categorii de persoane neangajate cu domiciliul în Republica Moldova și aflate la evidența instituțiilor abilitate ale Republicii Moldova, specificate la alin.(9), cu excepția persoanelor obligate prin lege să se asigure în mod individual: audienții cursurilor de formare inițială a candidaților la funcțiile de judecător și de procuror.”.

Nu este de omis ca în speță, subsemnata am depus cerere de demisie onorabilă din sistem, nu mai activam în cadrul sistemului judiciar, respectiv, **la data reținerii plăților nu dețineam statutul de persoană „asigurată”, și corelativ, prima de asigurare medicală reținută din indemnizația de eliberare din serviciu nu a acordat statut respectiv (asigurat) și nu a acordat protecție de asigurare, survenind exclusiv a diminuare a unei garanții speciale stabilite în favoarea judecătorului.**

Hotărârea nr. 1246/2018 clarifică faptul că statutul de asigurat este atribuit doar anumitor categorii de persoane, fără a include explicit judecătorii, care, datorită statutului lor special, ar trebui să beneficieze de protecție socială finanțată de stat. Această omisiune contravine art. 16 din Constituție, care garantează egalitatea în fața legii, dar permite un tratament juridic diferențiat atunci când situația o justifică. Statutul special al judecătorilor, care nu sunt angajați prin contract individual de muncă, impune exceptarea lor de la obligațiile financiare generale, cum ar fi plata primelor de asigurare medicală, pentru a respecta garanțiile constituționale consacrate inclusiv prin lege specială.

Astfel, urmează a fi menționată incompatibilitatea obligației de plată a primelor de asigurare cu natura funcției judiciare (art. 114 din Constituție).

Potrivit art. 114 din Constituția Republicii Moldova, justiția se desfășoară în numele legii, exclusiv prin instanțele de judecată.

Judecătorii, ca deținători ai puterii judecătorești, beneficiază de garanții sociale și financiare menite să asigure independența lor. Impunerea obligației de plată a primelor de asigurare medicală, ca o obligație generală aplicabilă angajaților, este incompatibilă cu natura funcției judiciare, care nu se bazează pe un raport de muncă reglementat de Codul muncii, ci pe un statut constituțional special.

Această obligație creează o povară financiară nejustificată, care subminează protecția socială datorată judecătorilor și contravine principiilor administrării justiției prevăzute la art. 114.

Norma contestată plasează judecătorii în aceeași categorie cu angajații care își desfășoară activitatea în baza unui contract individual de muncă, ignorând particularitățile statutului lor constituțional.

Conform art. 16 din Constituție, principiul egalității nu implică aplicarea uniformă a legii.

ci un tratament juridic diferențiat atunci când situația o justifică. Statutul special al judecătorilor, caracterizat prin absența unui contract individual de muncă și prin responsabilitățile majore asociate funcției, impune exceptarea lor de la obligații financiare generale, cum ar fi plata primelor de asigurare medicală. Aplicarea nediferențiată a normei din Legea nr. 1593/2002 creează o discriminare nejustificată, contrară art. 16 din Constituție.

Totodată, impunerea obligației de plată a primelor de asigurare medicală asupra judecătorilor nu este justificată de un scop legitim și nu respectă principiul proporționalității. Curtea Constituțională a stabilit că statul are obligația de a asigura judecătorilor și membrilor familiilor acestora asistență medicală gratuită, ca parte a protecției sociale aferente funcției judiciare.

Includerea judecătorilor în categoria „angajaților” plătitori de prime, fără a ține cont de statutul lor distinct, reprezintă o măsură disproporționată, care subminează garanțiile constituționale prevăzute la art. 114 și 116 din Constituție.

Prin urmare, norma de drept inclusă la pct. 2 lit. a) și pct. 4) din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, în măsura în care impune judecătorilor obligația de a achita prime de asigurare obligatorie de asistență medicală, este neconstituțională, deoarece:

(1) Ignoră statutul special al judecătorilor, care nu sunt angajați în baza unui contract individual de muncă;

(2) Contravine principiilor independenței judecătorești și administrării justiției; și (3) Creează un tratament juridic nediferențiat, incompatibil cu protecția juridică specială datorată judecătorilor.

În aceste circumstanțe în mod evident, reținerea din salariul judecătorului a primelor de asigurare medicală în pofida obligației pozitive a statului de asigurare a acestora cu asistență medicală gratuită anume că, afectează în mod negativ asigurarea materială corespunzătoare a judecătorului în pofida rolului social de ultimul realizat.

F. Declarația și semnătura autorului sesizării

Pentru motivele arătate și în temeiul art. 135 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, a art. 4 al Legii cu privire la Curtea Constituțională și Codului jurisdicției constituționale, solicit Curții Constituționale:

1. Să admită prezenta sesizare și să examineze constituționalitatea:
 - pct. 2. lit. a) și pct. 4. din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, în partea în care se aplică judecătorilor;
 - art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022, în partea în care se aplică judecătorilor și membrilor familiilor acestora;
 - omisiunii legislative din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora.
2. Să declare neconstituționale prevederile menționate, în măsura în care contravin articolelor 16, 114 și 116 din Constituția Republicii Moldova.

Cu înalta considerație față de înalta Curte,

Reclamanta

Maria Chiperi, SEMNAT PRIN AVOCAT

RUSANOVSKI IULIAN

Dosar nr. 3-63/2025

ÎN C H E I E R E
(dispozitiv)

23 septembrie 2025

mun. Strășeni

Judecătoria Strășeni sediul central,
Instanța de judecată compusă din:
Președintele ședinței, judecătorul
Grefier

Iana Talmaci,
Marina Strîmbanu,

examinînd în ședință de judecată publică în cadrul pricinii civile în procedura contenciosului administrativ îndreptată împotriva Judecătoriei Chișinău, cererea reprezentantului reclamantei Maria Chiperi – avocat Rusanovschi Iulian privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în vederea exercitării controlului constituționalității următoarelor prevederi legale: pct. 2 lit. a) și pct. 4 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, în partea în care se aplică judecătorilor; art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022, în partea în care se aplică judecătorilor și membrilor familiilor acestora; omisiunilor legislative din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora.

c o n s t a t ă :

La 08.07.2024 Chiperi Maria a înaintat acțiune împotriva Judecătoriei Anenii Noi în procedura contenciosului administrativ, solicitând Anularea răspunsului nr.12010 din 13 decembrie 2024 (la cererea prealabilă) eliberat de Judecătoria Anenii Noi și obligarea Judecătoriei Anenii Noi să emită act administrativ individual favorabil privind recalcularea și achitarea sumelor reținute ex-juecătorului Maria Chiperi din indemniza unică de concediere în mărime de 24 518, 70 lei (9%) ca primă de asigurare medicală și suma de 29 749, 36 lei (12 %), ca impozit pe venit.

La 23.09.2025 în cadrul ședinței de judecată reprezentantul reclamantei – avocatul Rusanovschi Iulian a înaintat cerere pentru ridicarea excepției de neconstituționalitate, în privința punctului 2 litera a) și punctului 4 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002, art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022, precum și în privința omisiunii legislative din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998, care nu prevede asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora. În cererea de ridicare a excepției a indicat faptul că sunt întrunite toate condițiile pentru admiterea cererii și ridicarea excepției la Curtea Constituțională.

A invocat că o astfel de excepție anterior nu a fost ridicată, iar normele pe care le consideră a fi în coliziune cu prevederile art. 116 și 54 din Constituție sunt aplicabile în prezenta cauză, indiferent dacă va fi o soluție de admitere sau de respingere a prezentei cereri de chemare în judecată, fapt pentru care solicită instanței să dispună admiterea de principiu a cererii și transmiterea cauzei pentru examinare de către Curtea Constituțională.

În ceea ce privește participarea părților, instanța constată absența reprezentanților pârâtului de la ședința de judecată, cu mențiunea că procedura de citare a fost realizată în conformitate cu dispozițiile legale, astfel încât cauza poate fi examinată în lipsa acestora.

Examinând cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate, instanța constată că aceasta este întemeiată și urmează a fi admisă, motiv pentru care sesizarea formulată de reprezentantul reclamantei, dna Maria Chiperi, avocat Rusanovschi Iulian, se înaintează Curții Constituționale spre examinare în condițiile legii.

În sensul art. 195 Cod administrativ, instanța de judecată este ținută să aplice, cu titlu supletiv, prevederile Codului de procedură civilă, inclusiv pe cele care reglementează mecanismul procedural al sesizării Curții Constituționale prin transmiterea cauzei, asigurând astfel realizarea controlului de constituționalitate în conformitate cu principiile legalității și supremației Constituției.

Conform prevederilor art. 12¹ din Codul de procedură civilă În cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională. La ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale avînd ca obiect prevederile contestate. Ridicarea excepției de neconstituționalitate se dispune printr-o încheiere care nu se supune niciunei căi de atac și care nu afectează examinarea în continuare a cauzei, însă pînă la pronunțarea Curții Constituționale asupra excepției de neconstituționalitate se amîna pledoariile. Dacă nu sînt întrunite cumulativ condițiile specificate la alin. (2), instanța refuză ridicarea excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei. Instanța de judecată poate ridica excepția de neconstituționalitate doar dacă cererea de chemare în judecată sau cererea de apel a fost acceptată în modul prevăzut de lege ori dacă cererea de recurs împotriva hotărîrii sau deciziei curții de apel a fost declarată admisibilă conform legii.

Examinând excepția de neconstituționalitate ridicată în prezenta cauză, instanța a procedat la verificarea prealabilă a admisibilității acesteia, în conformitate cu dispozițiile art. 12¹ Cod procedură civilă.

În aceste condiții, instanța constată că sunt întrunite cumulativ cerințele prevăzute de art. 12¹ alin. (2) Cod procedură civilă pentru ridicarea excepției de neconstituționalitate. Totodată, instanța subliniază că, potrivit cadrului normativ și principiilor constituționale consacrate de art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituția Republicii Moldova, competența de a verifica conformitatea legilor și a altor acte normative cu Legea fundamentală aparține în exclusivitate Curții Constituționale.

94

Astfel, rolul instanței de judecată de drept comun este limitat la verificarea condițiilor de admisibilitate formală ale excepției – respectiv dacă obiectul sesizării se circumscrie actelor prevăzute de Constituție, dacă aceasta a fost ridicată de o parte legitimă ori de instanță din oficiu, dacă norma contestată urmează a fi aplicată în soluționarea cauzei și dacă nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale asupra aceluiași prevederi. În afara acestor verificări strict procedurale, instanța nu are nici competența și nici atribuția legală de a examina temeinicia criticilor formulate, de a aprecia oportunitatea sau raționalitatea reglementărilor contestate ori de a se pronunța asupra compatibilității lor cu dispozițiile constituționale invocate.

Această interdicție derivă din însăși esența principiului separației puterilor în stat și a supremației Constituției, potrivit cărora numai Curtea Constituțională are autoritatea de a interpreta și aplica Constituția în raport cu legile și actele normative adoptate de organele statului. Prin urmare, instanța ordinară acționează exclusiv ca un filtru procedural, fără a substitui sau a dubla atribuțiile Curții Constituționale, menirea sa fiind doar aceea de a asigura transmiterea către instanța constituțională a excepțiilor ce întrunesc condițiile legale, pentru ca aceasta să exercite controlul de constituționalitate.

În consecință, întrucât sunt întrunite cerințele prevăzute de lege și ținând cont de caracterul exclusiv al competenței Curții Constituționale, instanța apreciază că se impune remiterea sesizării către Curtea Constituțională a Republicii Moldova, singura autoritate investită cu dreptul de a se pronunța asupra conformității dispozițiilor legale contestate cu Legea fundamentală și de a decide, în mod definitiv și general obligatoriu, asupra constituționalității acestora.

În conformitate cu art. 12¹, 269-270 CPC, instanța de judecată,

d i s p u n e

Se admite cererea reprezentantului reclamantei Maria Chiperi – avocat Rusanovschi Iulian de ridicare a excepției de neconstituționalitate, formulată în cauza civilă în procedura contenciosului administrativ îndreptată împotriva Judecătoriai Chișinău, privind ridicarea excepției de neconstituționalitate în vederea exercitării controlului constituționalității următoarelor prevederi legale: **pct. 2 lit. a) și pct. 4 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 1593/2002**, în partea în care se aplică judecătorilor; **art. 4 alin. (1) din Legea nr. 358/2022**, în partea în care se aplică judecătorilor și membrilor familiilor acestora; **omisiunilor legislative din art. 4 alin. (4) din Legea nr. 1585/1998**, care nu prevede asumarea de către Guvern a calității de asigurat pentru judecători și membrii familiilor acestora.

Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate formulată de reprezentantului reclamantei Maria Chiperi – avocat Rusanovschi Iulian, se remite Curții Constituționale pentru examinare.

Încheierea nu se supune nici unei căi de atac decât o dată cu fondul cauzei.

**Președintele ședinței,
Judecător**

Iana Talmaci